

NEUROZĖS DISKURSAUS JORISO-KARLO HUYSMANSO ROMANE *ATVIRKŠČIAI*

Vytautas Bikulčius

Romanų filologijos katedra
Vilniaus universitetas

Anotacija. Straipsnyje analizuojamas neurozės diskursas prancūzų rašytojo Joriso-Karlo Huysmanso romane *Atvirkščiai* (1884). Nors neurozė kaip liga siejama su psichikos sutrikimais, tačiau romane ji įtraukiama ir į protagonisto genealogijos lauką ir kartu tampa kūrinio intrigos pakaitalu. Romane rašytojas, tiksliai vaizduodamas neurozės savybes ir ypatumus, parodo, kad ši liga suteikia Dezesentui ir tam tikrą postūmį kūrybos link. Nors priešdamas Dezesentą Huysmansas remiasi žmogaus fiziologija, būdinga natūralizmui, tačiau įkūnydamas priešpriešas, būdingas dekadentizmui, nuosekliai atskleidžia ir modernaus žmogaus gimimą. Su neuroze romane yra siejama ir Dezesento kaip dendžio situacija. Jo estetinė teorija grindžiama pojūčiais ir išmone. Neatsitiktinai neurozė, išskylanti kaip žmogaus kūno fizinė reakcija, sukelia protagonisto apmąstymus ir apie dvasinį skausmą, kuris liudija apie asmenybės vidinį skilimą.

Raktiniai žodžiai: neurozė, diskursas, natūralizmas, dekadansas, modernizmas, *fin de siècle*, dendizmas.

Keywords: neurosis, discourse, naturalism, decadence, modernism, *fin de siècle*, dandyism.

Savo pirmaisiais kūriniais išpažinęs natūralizmo principus, Jorisas-Karlas Huysmansas 1884 metais išleidžia romaną *Atvirkščiai*, nė nenujausdamas, kad sukūrė naujoviško tipo romaną, kuris vėliau bus įvardijamas kaip dekadentizmo manifestas. Beje, pats autorius romano pratarmėje, parašytoje po dvidešimties metų, sakys: „Nejučiomis stengiausi ištrūkti iš aklaivietės, kurioje dusau, bet neturėjau jokio apibrėžto plano, ir romanas ‚Atvirkščiai‘, it gaivaus vėjo gūsis išvadavęs mane iš literatūros be išeities, yra visiškai nesąmoningas veikalas, vaizduotės nuaustas be išankstinių idėjų, be ateičiai laikytų keti-

nimų, lyg nei iš šio, nei iš to“ (Huysmans 2008, 10). Galima teigti, kad rašytojas pajuto laiko dvasią ir sugebėjo ją išreikšti naujai. Tą netiesiogiai patvirtino ir anglų rašytojas Oscaras Wilde'as, kurio knygoje *Doriano Grėjaus portretas* (1891) pasakotojas atsiliepė apie šį romaną taip: „Tokios keistos knygos jam nebuvo tekę skaityti. [...] Tai buvo romanas be siužeto ir tik su vienu veikėju, veikiau tai buvo psichologinė studija apie vieną jauną paryžietį, kuris praleido gyvenimą, mėgindamas devynioliktame amžiuje išbandyti visų praėjusių epochų, išskyrus jo amžių, aistras ir mąstymo būdus ir tokiu keliu savyje sukaupti

įvairias būsenas, kurias buvo patyrusi pasaulio dvasia. [...] Tai buvo nuodinga knyga“ (Vaillas 1989, 106). Galima spėti, kad patyręs rašytojas suprato, jog nuodas slypi jau jos pavadinime *Atvirkščiai*, juolab romano protagonistas Dezesentas siekia, kad jo pasirinkimas ar polinkis nepritaptų prie nusistovėjusios nuomonės, be to, jis elgiasi „atvirkščiai“ priimtoms taisyklėms. Neatsitiktinai romano tyrinėtojas Marcas Fumaroli tvirtina, kad „[...] Mefistofelio pergalė prieš Faustą labiausiai žavi Dezesentą [...]“ (Fumaroli 1994, 49). Beje, pats Huysmansas 1884 m. lapkričio mėnesį laikė save „natūralistu, t. y. dirbančiu su dokumentais“ (Huysmans 1967, 32). Tiesa, rašytojas natūralistas Émile'is Zola, skelbęs, kad žmogus yra „[...] gyvuliškas mechanizmas, kurio veiklą lemia paveldimumas ir aplinka“ (Zola 1971, 78), pasirodžius Huysmanso romanui, rašė autoriui, kad jam nepatinka, jog „Dezesentas yra toks pat kvailas romano pradžioje kaip ir pabaigoje, kad jame neįvyksta jokios pažangos, kad epizodus visada keičia nemaloniai pasirodantis autorius, kad galiausiai jūs mums rodote stebuklingą žibintą, nesirūpindami, kaip pasisuks jo stiklai. Ar tokį išskirtinį jūsų herojaus gyvenimą lemia neurozė, ar toks išskirtinis gyvenimas jam atneša neurozę?“ (Zola 1986, 108). Kaip matyti, Zola sieja neurozę su tam tikru išskirtinumu, kuris nepaklūsta jo natūralistinei gyvenimo schemai. Tad mūsų tyrimo tikslas – atskleisti, kokį vaidmenį romane *Atvirkščiai* įgyja neurozė. Iškėlus hipotezę, kad neurozė liudija ir modernaus žmogaus disharmoniją, suformuluojami tokie šio tyrimo *uždaviniai*: a) aptarti neurozės bruožus romane; b) atskleisti, su kuo siejamas neurozės išskirtinumas romane;

c) kokius reiškinius į savo diskursą įtraukia neurozė romane.

Jei neurozę suvokiame kaip psichikos sutrikimus, kurie „[...] gali pasireikšti baimė ir nerimu, kurį sukelia tuo metu ligoniui pavojaus nekeliančios aplinkybės, gyvūnai ar daiktai (fobiniai nerimo sutrikimai), nuolatinis nerimas, kuriam atsirasti nėra aiškios priežasties (generalizuotas nerimo surikimas), panikos priepuoliais, per kuriuos padažnėja kvėpavimas ir pulsas, trūksta oro, išpila prakaitas, dreba kūnas, tirpsta rankos ir kojos, svaigsta galva, kyla baimė numirti“ (Ryliškienė 2009, 335), tai matome, kad romane jo protagonistas Dezesentas išgyvena panašius potyrius. Beje, kaip pažymi jo kūrybos tyrinėtojas Jacques'as Lethève'as, „[...] *neurozės*, tuomet madingos ligos etiologiją ir simptomus Huysmansas išstudijavo specializuotuose veikaluose“ (Lethève 1985, 148). Neatsitiktinai Françoise Court-Perez, kalbėdama apie ligos lūžį kūryboje, teigia, kad Huysmanso romane *Atvirkščiai*, „[...] neurozė yra susijusi su vienatve, suvokiama kaip elito ir net individualus skausmas, kad ji išryškėja kaip negailestinga ir, regis, susijusi su meno kultu“ (Court-Perez 1995, 14). Taigi, kūryboje liga gali skleistis ne tik savo būdingiausiai požymiais, bet ir įgyti specifinių bruožų.

Visų pirma, reikia pasakyti, kad romano protagonistas Žanas Floresą Dezesentas paeina iš labai garsios ir kilmingos giminės, kurią pamažu nualino tarpusavio santuokos. Neatsitiktinai jis romane vaizduojamas kaip paskutinė giminės atžala. Jau jo išorė („[...] kunigaikštis Žanas, skriaunamas trisdešimtmetis jaunuolis, anemiškas ir nervingas, įdubusių skruostų, šaltų ir melsvų it plienas akių, plačiašnervės, nors

ir tiesios nosies, kaulėtų, liesų rankų“ – Huysmans 2008, 23) rodo, kad protagonistas nėra pačios stipriausios sveikatos. Vis dėlto iš esmės jis atitinka mokslinę asmenybės sampratą, kurią XIX a. pabaigoje plėtojo psichologas Théodore'as Ribot, teigęs, kad žmogus paveldi ne tik fizinius bruožus, bet ir „visas proto veiklos formas“ (Ribot, 414). Tačiau kaip teigia rašytojo kūrybos tyrinėtojas D. Grojnowskis, „[...] romanai pateikia portretą, kuris, šnekant retorikos terminais, priklauso nuo *etopėjos* (papročių, charakterio, talento ar trūkumų aprašymo), o ne nuo *prozografijos* (išvaizdos, kūno, fizinių savybių aprašymo)“ (Grojnowski 1996, 39–40). Tad tampa suprantama, kodėl romane tyrinėjimo objektu tampa ir neurozė. Tuo labiau, kad kaip prisipažino pats rašytojas, „[t]uo laikotarpiu man ypač knietėjo atsisakyti tradicinės intrigos, netgi aistros, moters, sutelkti šviesos pluoštą į vieną personažą, žūtbūt sukurti ką nors naujo“ (Huysmans 2008, 18). Neatsitiktinai jau pirmajame romano skyriuje apgyvendinęs Dezesentą Fontenė o Roze, Huysmansas atsisako ir bet kokios galimybės užmegzti intrigą, nes kūrinyje iš tikrųjų nieko neįvyksta, kadangi jame yra akcentuojamas protagonisto vidinis gyvenimas, jo prisiminimai ir aliuzijos, svajonės ir sapnai. Šalia jų priglunda ir neurozė.

Romane rašytojas siekia, kad neurozė būtų pavaizduota gana tiksliai. Kaip jis pats prisipažįsta savo laiške Zola, „[a]š varžiausi, rašydamas visą knygą, norėjau būti nepaprastai tikslus. Aš nuosekliai sekiau Bouchut ir Axenfeldo knygomis apie neurozę; – aš nediršau painioti ligos etapų, apeiti nelaimingų nutikimų...“ (Huysmans 1953, 57). Būtent iš Bouchut

knygos *Apie aštrų ir chronišką nervinumą ir nervų ligas* (1856) Huysmansas perima ligos leksiką, įvairius suvokimo sutrikimus, vaistų pavadinimus. Kartu Dezesento liga, besireiškianti kaip skrofuliozė, karštligė, neuralgija, o sykiu ir neurozė tampa ir jo išskirtinumo ženklais. Kaip teigia Françoise Grauby, tik liga „suteikia egzistenciją ir tapatybę kūnui, kuri apibūdina vien skausmas ir sielvartas“ (Grauby 2001, 146). Neatsitiktinai rašytojas gana tiksliai fiksuoja neurozės apraiškas: „Nevaržomas viengungio gyvenimas, kraštutinė smegenų įtampa nepaprastai pasunkino įgimtą neurozę, dar labiau suskystino ją ir taip nualintą giminės kraują; Paryžiuje dėl drebančių rankų ir neuralgijos jam teko gydytis vandens procedūromis; nuo baisių skausmų jo veidas, regis, skildavo perpus, smilkiniuose visąlaik tvinksnėjo, vokus lyg badė adatos, jį pykino, ir šleikštulį jis galėjo įveikti tik atsigulęs aukštiekninkas tamsoje“ (Huysmans 2008, 94). Dar vienas neurozės bruožas yra tas, kad ji periodiškai kartojasi: „Kelias dienas snūduriausi neurozė vėl ėmė viršų...“ (Huysmans 2008, 105). Be to, ji dar ir nuolat keičia savo veidą: „[...] neurozė grįžo naujos jausmų iliuzijos pavidalu“ (Huysmans 2008, 115). Nors protagonistas kaip įmanydamas vengia žmonių dėmesio, bando gyventi kaip atsiskyrėlis, tačiau, kaip teisingai pastebėjo Karinas Beckeras, „[...] tas visiškai atsiskyrimas sustiprina jo nervų ligos simptomus [...]“ (Becker 2010, 145). Nereikia užmiršti ir to fakto, kad neurozė didina jo jautrumą, kuris reiškiniais ima ribotis net su beprotybe: „Niekados jis nebuvo jautęsis toks neramus, toks išklereš, toks nesavas; negana to, akys drumstėsi, daiktai dvejinosi, sukosi vietoj...“ (Huys-

mans 2008, 160). Taigi, atskleidęs Dezesento neurozės kilmę, jos raidą ir etapus, rašytojas parodo, kad liga atveria jame ir tam tikrą postūmį kūrybos pačia plačiausia prasme link. Neatsitiktinai S. Mostauskis tvirtina, kad „[...] tik ‚sirgti‘ nepakanka – liga nepakankamai atvira, tiksliau, ji atvira tik ligoniui; būtinas meninės formos ekranas, kuris priima ligą į save ir kartu verčia ją kuo nors Kitu – tokiu Kitu, kuris meno žodžiais sugeba skelbti ne tik ligos simptomus“ (Mostauskis 2011, 223–224). Užtat galima daryti išvadą, kad neurozė didina ne tik Dezesento jautrumą, bet ir jo norą būti išskirtiniam, o pastarasis noras neišvengiamai paakina jo polinkį grožiui ir menui.

Galima teigti, kad protagonisto išskirtinumą savotiškai užprogramuoja jau jo vardas: Žanas Floresà Dezesentas, kuris tarsi pranašauja tolimesnius įvykius romane. Kaip teigia D. Grojnowskis, šis vardas supriešina protagonistą su šiuolaikinio merkantilaus pasaulio grimasomis, susieja jį su šv. Jonu Krikštytoju, kuris pasmerkia Salomę, taip pat su „šv. Jonu evangelistu, kuris pranašauja Apokalipsę“ (Grojnowski 1996, 46). Antrasis jo vardas irgi yra išskirtinis ta prasme, jog primena gėles (pranc. k. *fleur*), kuriomis VIII romano skyriuje ypač susidomi protagonistas. Reikia atkreipti dėmesį į tai, kad jam rūpi ne paprasti augalai, bet išskirtinės gėlės. Be to, jis į gėlių auginimą žvelgia kaip į tam tikrą meno rūšį, o jo polinkį į kūrybą liudija tas faktas, kad „[p]o dirbtinių gėlių, mėgdžiojančių tikras gėles, jis užsigeidė natūralių gėlių, imituojančių netikras“ (Huysmansas 2008, 96). O jo pavardė – Dezesentas, kaip teigia Grojnowskis, yra susijusi su jo noru (pranc. k. *dessein*)

suvokti pojūčių esmę (pranc. k. *essence*), be to, „jo pavardėje slypi ir slaptas susižavėjimas sadizmu [...]: floresSAs DEsesseintes“ (Grojnowski 1996, 47). Kitaip tariant, romano protagonistas prieina tam tikrą ribą, kuri atskleidžia jo dvilypumą, liudijantį modernaus žmogaus gimimą, nors Huysmanso pradinis išeities taškas dar tebėra žmogaus fiziologija, būdinga natūralizmui.

Dar viena Dezesento neurozės apraiškų yra jo kaip dendžio situacija, siejama su jo jaunystės laikotarpiu, į kurį jis grįžta savo prisiminimais. Norėdamas išsiskirti iš kitų, jis nešiojo balto aksomo eilutes ir aukso siūlais siuvinėtas liemenes, be to, jis surengė gedulingus pietus juodai papuoštoje salėje „laikinei mirusiam vyriškumui paminėti“ (Huysmans 2008, 33), kai svečius aptarnavo nuogos negrės. Aišku, jam netrūko žiūrovų, kurie piktinosi jo ekstravagantiškais nuotykiams. Tačiau būtent vengdamas svetimų akių, jis įsikuria Paryžiaus priemiestyje, ir nuo šiol domisi tik savimi, panašėdamas į Narcizą. Žodžiu, visais atvejais yra pabrėžiamas jo išskirtinumas. Vis dėlto, jis ir toliau demonstruoja dendžiui būdingą mąstyseną, nes prašo pagaminti kokio nors daikto vienintelį egzempliorių ar mėgaujasi tais meno kūriniais, kurie nedomina eilinio mirtingojo. Ir, žinoma, jo kaip dendžio viršūnė – būti nepriklausomam nuo publikos. Dezesento neurozė ir dendizmas žadina jo jautrumą, būdingą estetui. Jis atsiriboja ne tik nuo buržua, bet ir nuo žmonių, kurių gera sveikata mažina jautrumą. Kitaip tariant, tik būdamas neurotikas jis įgyja jautrią menininko sielą. Tačiau su dendizmu atsiranda ir dar vienas Dezesento kaip asmenybės aspektas – išryškėja „aš“ kultas ir savikūros momentas.

Neatsitiktinai Wilde'as tvirtins, kad ant antikos laikų frontono buvo Sokrato įrašas: „Pažink save“, tuo tarpu ant šiuolaikinio pasaulio frontono bus įrašyta: „Būk saviimi“ (Wilde 1996, 938).

Kadangi neurozė aštrina Dezesento pojūčius, jais yra pakeičiama romano intriga. Romanas iškyla kaip kaleidoskopas, kur susipina regos, uoslės, klausos pojūčiai, meno kūriniai (literatūra, dailė, muzika), vaizdiniai, susiję su sapnais ir haliucinacijomis. Šešiolika romano skyrių jungia pagrindinis ir vienintelis veikėjas – Dezesentas, o atskiri skyriai suteikia peno jo eseistiniams apmąstymams. Būtent eseistiniu mąstymu (čia tinka Wilde'o šūkis „Būk saviimi“) ir išsiskiria XIX a. pabaigos diletantiškas estetas, kuris neretai tampa rafinuoto mažmožių, retų ir rinktinių daiktų muziejaus savininku. Mažmožis, kuris glosto jo šeimininko žvilgsnį ir savimeilę, tampa *fin de siècle* estetiniu ženklu. Kita vertus, tai rodo protagonisto sumaištį: jis nebesugeba aprėpti tikrovės, ir pasaulis iškyla prieš jį kaip nuolat trūkinėjantis darinys. Neatsitiktinai Grauby tvirtina, kad „[n]eurozė, tiesą sakant, jį (protagonistą – V. B.) panardina į visišką sumaištį jį supančio pasaulio akivaizdoje [...]“ (Grauby 2001, 147).

Kaip žinia, Charles'is Baudelaire'as ieškojo atitikmenų tarp spalvų, garsų ir kvapų, tuo tarpu Dezesentas, būdamas jo gerbėjas, domisi, kas galėtų sužadinti pojūčius. „Lūpinių vargonų“ ir kvepalų gaminimo epizodai atskleidžia sinestezijos galimybę, kai atsiranda keli pojūčiai, nors dirginamas tik vieno iš jų organas. Dezesento sukurtuose „lūpiniuose vargonuose“ kiekviena nata atitinka tam tikrą gėrimą, tad melodija gali tapti išradingiausiu kok-

teiliu, o kiekvienas kvapas priverčia išvysti vaizduotėje miestus ar nepakartojamus gamtos peizažus. Neatsitiktinai Dezesento estetinė teorija grindžiama pojūčiais ir išmone.

Beje, neurozės apraiškas labiau aptinkame romano antroje pusėje, kai, tarkime, IX romano skyriuje regime, kaip jį prabunda ir tiesiog užkariaudama protagonistą, vėliau išvirsta į nuobodulį ar spliną, ima skaldyti Dezesento asmenybę, nes pastarajam kyla mintys, kad jis galėtų apsieisti savo lytimi su cirko akrobate Uranija arba susižavi šešiolikos metų jaunuoliu, kuris jam atrodo toks pat gundantis kaip ir mergina. Tiesa, čia reikia pridurti, kad pastaruoju atveju mes susiduriame su dekadentizmo filosofija, kuri buvo grindžiama moralinio ar estetinio pobūdžio opozicijomis, nes visuotinai priimtos taisyklės neretai buvo apverčiamos aukštyrų kojomis.

Dar vienas neurozės požymis yra tas, kad ji čia tiesiog užklumpa protagonistą, čia vėl atslūgsta. Bet X romano skyriuje mes matome, kad „neurozė grįžo juslių iliuzijos pavidalu“ (Huysmans 2008, 115), nes Dezesentui prasideda uoslės haliucinacijos. Kurdamas kvepalus, protagonistas siekia rasti sąsajas su Baudelaire'o poezija ir savotiškai pakartoti kai kurių jo eilėraščių kompoziciją. Bet tos kvapų dermės ieškojimai baigiasi tuo, kad protagonistas patenka į dar didesnę prostraciją ir apalpsta.

Neurozė žadina protagonistą ir kokiam nors naujam veiksmui, nes pasijutęs kaip kalinys, uždarytas kameroje, dusdamas kaip „žmogus, raudojęs ištisas valandas“ (Huysmans 2008, 128), jis sumano leisti į kelionę Londonan, tačiau pasiekęs Paryžiuje anglų smuklę, jis suvokia, kad joje atmosfera tokia pat kaip ir Londone, ir jam

nebėra reikalo skubėti į jį. Kaip prisipažįsta protagonistas, jis persisotino anglų gyvenimu vos išvykęs iš namų. Taigi, šiuo atveju neurozė tik sukelia protagonisto nerimą ir neleidžia jam įgyvendinti savo sumanymo iki galo.

Neurozė, besireiškianti pirmiausia žmogaus kūno fizine reakcija (prakaitas, galvos skausmai ir pan.), norom nenorom sukelia ir protagonisto apmąstymus apie dvasinį skausmą. Kitaip tariant, neurozė sudaro prielaidas ir asmenybės vidiniam skilimui.

Neurozė gimdo įvairias reakcijas, ir kaip prisipažįsta Dezesentas, „[p]o košmarų, uoslės haliucinacijų, regos sutrikimų, sauso kosulio, tolygaus kaip laikrodis, arterijų pulsavimo, širdies mušimo ir šalto prakaito, prasidėjo klausos iliuzijos – pokyčiai, atsirandantys tik ligai pasiekus paskutinę stadiją“ (Huysmans 2008, 191). Savotišku išsigelbėjimu iš šios situacijos tampa muzika, kuri jam leidžia pasijusti devintame danguje. Vis dėlto jo samprotavimai apie muziką atskleidžia, kad protagonisto idealas yra viduramžių religinė muzika, nes, jo nuomone, ji pritaipo prie bazilikų ir katedrų erdvės ir sudarė su jomis vientisą skambesį, nors, kita vertus, jis puikiai suvokia Wagnerio muziką ir jos savitumą.

Nėra ko stebėtis, kad toks intensyvus vidinis gyvenimas baigiasi visišku jo išsekimu: „[...] Dezesentas save vos atpažino: veidas pilkas kaip žemė, lūpos pabrin-

kusios ir sausos, liežuvis išvogotas, oda šiurkšti“ (Huysmans 2008, 196). Gydytojas, suvokęs jo ligos priežastis, liepia jam palikti Paryžiaus priemiestį ir grįžti į sostinę, nes jis turįs grįžti į visuomenę ir prasiblaškyti kaip kiti žmonės. Gydytojas buvo įsitikinęs, kad tik „[...] prasiblašymas, pramogos, džiaugsmas galėtų padėti išgydyti šią ligą, kurios dvasinė pusė nė kiek nepasiduodanti cheminių vaistų poveikiui“ (Huysmans 2008, 201). Vis dėlto atrodo, kad romane *Atvirkščiai* neurozė, susijusi ne tik su fiziniais išgyvenimais, tampa XIX amžiaus pabaigos kūrėjo lemties ženklu, neišvengiamai įgyjančiu ir dekadanso aureolę.

Apibendrinant galima padaryti tokias išvadas:

- 1) Neurozė skatina pažvelgti į būties paslaptį, ji verčia skverbtis į dvasios gelmes.
- 2) Neurozė romane savo fizinėmis savybėmis atitinka jos medicininę apibūdinimą, tačiau jis nėra lemiamas kūrinyje.
- 3) Neurozė prisideda ir prie protagonisto išskirtinumo, kurį papildo jo kaip dendžio situacija ir dekadentinė filosofija.
- 4) Būtent pojūčių dermė atstoja romano intrigą ir išreiškia protagonisto siekį tapti savimi ir kurti save.
- 5) Neurozė romane tampa ne tik fizine liga, už jos galima įžvelgti XIX amžiaus pabaigai būdingus dvasinius išgyvenimus.

LITERATŪRA

Becker, Karin 2010. *Le dandysme littéraire en France au XIX siècle*. Orléans: Éditions Paradigme.

Court-Perez, Françoise 1995. *Joris-Karl Huysmans, À Rebours*. Paris: PUF.

Fumaroli, Marc 1977. Préface. *Huysmans, Joris-Karl. À rebours*. Paris: Gallimard, 7–52.

Grauby, Françoise, 2001. *Le corps de l'artiste*. Lyon: Presses universitaires de Lyon.

Grojnowski, Daniel 1996. *À rebours de J.-K. Huysmans*. Paris: Gallimard.

Huysmans, Karl-Joris, 2008. *Atvirkščiai (Pasaulinės literatūros biblioteka)*. Vilnius: Vaga. Iš prancūzų kalbos vertė Diana Bučiūtė.

Huysmans, Karl-Joris 1953. *Lettres inédites à É. Zola*. Genève: Droz.

Huysmans, Karl-Joris, 1967. Lettre à J. Destrée, 22 novembre 1884. *Lettres Inédites à Jules Destrée*. Genève: Droz, 31–34.

Lethève, Jacques 1985. Goûts et dégoûts de

des Esseintes: hésitations de Huysmans, d'après le manuscrit d'*À rebours*. *L'Herne, Huysmans*, nr. 47, 147–154.

Mostauskis, Stasys 2011. *Beprotybės kartografija*. Vilnius: Kronta.

Ribot, Théodore 1882. *L'Hérédité psychologique*. Paris: Éditeur Félix Alcan.

Ryliškienė, Kristina 2009. Neurozė. *Visuotinė lietuvių enciklopedija*, t. XVI, 335.

Vaildas, Oskaras 1989. *Doriano Grėjaus portretas (Pasaulinės literatūros biblioteka)*. Vilnius: Vaga. Iš anglų kalbos vertė Lilija Vanagienė.

Wilde, Oscar 1996. L'Âme de l'homme sous le socialisme. *Wilde, Oscar. Oeuvres (Bibliothèque de la Pléiade)*. Paris: Gallimard, 929–966.

Zola, Émile 1971. *Le Roman expérimental*. Paris: Garnier-Flammarion.

Zola, Émile 1986. *Correspondance*, t. 5 (1884–1886). Paris: Éditions du CNRS, 107–108.

DISCORSE ON NEUROSIS IN JORIS-KARL HUYSMANS' NOVEL *À REBOURS*

Vytautas Bikulčius

S u m m a r y

The study object of the paper is discourse on neurosis in novel *À Rebours* of French writer Joris-Karl Huysmans (1884). Although in the novel neurosis arises as an outcome of naturalism it is also a sign of idiosyncrasy and results in the formation of new perceptions of the world. The writer explains the causes of neurosis by, first of all, the genealogy of Jean Floressas Des Esseintes. On the other hand, neurosis replaces intrigue, in fact, there is not much action in the novel since focus is put on the protagonist's inner life, reminiscences and allusions, aspirations and dreams. Although the writer depicts neurosis in detail, from genesis, to evolution, to some phases, he also shows that namely neurosis makes Des Esseintes turn to creative activity since he wants to be unique, and that wish inevitably stimulates his inclination for beauty and arts. However, the fact that there are some signs of sadism in the protagonist's character should not be ignored. So Des Esseintes gives the order to decorate a turtle's shell with precious

stones and, although it is a very painful operation, still enjoys watching the turtle crawling in his sunlit room.

Des Esseintes' dandyism is also linked to neurosis, namely neurosis makes him admire himself like Narcissus, stay outside the mainstream, become a sensitive artist. He demonstrates his dandyish mindset by asking to make an item exclusively for him, admiring artworks the commoners are indifferent to. One more dandyish side of the protagonist's character comes to light when he concentrates on his ego and self-creation. It should be noted that Des Esseintes, having adopted Baudelaire's theory of "correspondence", shows his interest in things that could evoke his senses. In the episodes of making the mouth organ and perfume, synesthesia, the situation when several sensations are evoked although a stimulus is applied to only one sensory organ, could be detected. And, finally, when Des Esseintes realizes that his disease has progressed to its final phase, music co-

mes to his rescue. In his opinion, medieval church music and cathedral and basilica spaces form one seamless whole.

When Des Esseintes' senses are heightened by neurosis the novel starts looking like a kaleidoscope of intertwined sight, smell, hearing, visions, dreams and hallucinations. The protagonist collects senses as well as rare, exquisite goods and becomes a mu-

seum owner. His collection of small things shows that he is unable to take in reality, his world is falling to pieces. Neurosis, at first seen as a physical reaction of the human body, makes the protagonist reflect on spiritual pain and that shapes his splitting personality. In other words, decadence manifests itself when moral and aesthetic tension comes into play in the evolution of modern man.

Gauta 2016 10 24

Priimta publikuoti 2016 11 24

Autoriaus adresas

Vilniaus universitetas

Romanų filologijos katedra

Universiteto g. 5, LT-01513 Vilnius

El. paštas: vytautasbikulcius@yahoo.fr